

א.

יצירתו של ש"י ענזון אינה נסגרת בתחומה של איוו תקופה ספרותית ושל איז אסכולה אמנותית. מסגרת הרומנטיקה ההשכלתית לא תכלולנה אף-על-פי שלא בלי סימפטיה מתוארים טיפוסי המשפילים, המופיעים פה ושם בסיפוריו, כי לא להן הומה לב המספר ולא להצ' מחתם חרש חרושה עמוקה בנפש האדם.

הללו, החעשיל המשיביל, ההנסת כלה", לא באו אלא לשמש צר-שבנר לאותם התמימים והנלכמים בר' יודיל, רפאל הסופר; מעון רעע בהת, שמעליו תברוק ותזויר לבנונית התמימות הגדולה באיר משנה. ובהסו. אף לא לאסכולה הריא-ליסטית תירחק יצירתו. אמנם, והיר הוא שלא לעשות נסים לניבוריו, ובמ קום שהם נעשים אין הם נעשים מהוע לדרך הטבע, ובמקום שהם נעשים שלא כדרך הטבע, כמו מעבריהם על גבי מטפחת בסיפור, בלכב ימים", אין הכ באים אלא לתפס הפיסתם של מאמרי ניסתמיים ולראות ראייתם. אך ברמי שהמשרר מודה ומתמוז הודה-הת-מוגת גמורה בניבוריו, ללא מרחק, ללא תציעה, אין בינו לבין גיבוריו ולא כלום. כי "יוד" אליהם, אל טיפוסיו, מתוך התעללות בלתי פוסקת, התעללות שבמרחי מיה שוב אין בורקין באמות-מידה של ריאליזם. וגם לנטוראליזם אין אחיזה בסיפוריו. זרם זה, שבו שולט הטבע, טבע האדם וטבע הבריאה, שיטה גם בנחלתו, כי עין רואה לו ואוון שומעת וכל תחושתו הריפה. אך הטבע בכתובי אין כוח לו בשלעצמו כל עוד לא תיאצל לו נפש תיה הנבראת בדושה, במאמר של עדושה, במסוק שיש בו מצירופי הקדושה האלוהית, במלה, שכות מאני לה, כוח השפעה וכוח שליטה. בלעדיתם אין הטבע אלא מפלי גלמיות, תוהי ובוהו, ורזת אלוהים אינה מרחפת על פניו. והרומנטיקה החדשה בספרות העברית, זו של י. פ. פרץ ויהודה שמי נברג היוצאת במסגרת החסידות ככות מחיה ומרענן, אותה וראי שהיוק עננוו בבמה וכמה חיזוקים של ערכי מהות וערכי-צורה. אך אין בסיפוריו אותה התעוורת-מדעת, שנתעורר בה י. פ. פרץ, בהופיע עליו אור החסידות ואין בהם אותה היתממות לדעת, שנתתם בה יהודה שטינברג, ולכן אין אותה אפותיאווה של החסידות, שנת ננתה ביצירות פרץ (שטינברג), נשמעת ביצירת עננוו, יניתיה מפרט עשוי להראות, כי יותר משגראה בה מעטת

התחילה פרוש על החסידות, מתנלים בה מהשופיה. הרי החסידות ניצוץ היא, שביב-אור. מסנה נבראה מלית מכהיקתה. אך קצרה היא מלבסות כל גופם של החיים. אם לא תביאנה שאר המידות הטיכות להאריך מלית-אור זו — יהא נוף האדם חסר ביסוי של אור מטבורו ולמעלה או מטבורו ולמטה.

יעקב הופליביץ

ל ש"י עננוו

בן התמימים

עננוו, יקר וישראך הנעים נחמיותו, חכם רזים חסוד, יושב על מעיני ברלחו כמו קויר רחמן, ענוה בינות, איש פקא, אשר מצא נתום תועה בעבי הער, בה הרש תישן את וישראך בוכה, את וישראך-תינוק הקרד בכרי-נאושו, בה הרש פרניעו בקר אנדה...

עננוו, אחי הנדו, וישנינושן הנבי, וישנינושן גם דבר האנדה, אך פיה, נפה הטוב ונקהור, רק הוא יודע להפוך הקמת-קרומים מרחם תרוס-עופה לקנפי גיד קרים משיבי נפש נר, להמין גלים רגלים, בעלציותתם מפלים, קיובל עו, שקום מראש נבעות עוקם!

עננוו איש-חמדות! הן שר-שקום בקרב נמים הייך עורך עקם נר, עת פה נגדך קמעט נתקה מרוח-תנומות הקרה-הורה; ומה גם עתה, הספינה קדה, גונחת; הנהום ורזן; הנורדים סגים ונאקחים, מחוני צקם תפקשו בקואם ובקבלונם... הרם קוקה, אורפיאום עבריו; השביקה הרוחזות!

בהמוזם אשיות-תיים הן יש אשר שיר-ערש, בקוד דקמה דקה, ימצא מסלות הרש לקרב מובקים ואין מציל, על תהום בקנה; העקר בה ימלך הקר עם מרה-הונה, קרמנות... קרד באני מרנה, שמו: נצח וישראלי, תפע עם הנורה, נקנה הייך, מאמיו; עננוו! אמר שירה, כי בני עקה מובקים!

מנחם אב, צ"ח

עצמה צמחה כאו הפוסקות, זו הפיר קחת עין ואוון, ושמה טעם בחר. כך אנו מוצאים בכל סגולה או תכונה באדם, שהיא יוצרת תכונות-שכנגד וסגולות-שכנגד, כדי שהראשונות לא תכרענה את הכף לצד אחד של ההתנוונות ושל המפי-ה במלכת-החיים. הסיפור, בנינונו ובזקנינו", שבלי ספק, רבים בו הקוים האכטוביוגרפיים, עשוי להראות לנו את המספר, כאחד הטופוסים של סיפור, בתמימותו ביסודי שבנפש. למן צערו שהוא מצטר למשמע דברי חבר, שאינו אומרם בשם אומרם, ומרחיק גאולה מן העולם, ועד חלומי שבו נראית לובתו של שלמנאסר המחוללת כנגדו בעירוטה, מתנלים לעינינו זרעים ראשונים העתידים להביט ולהצמיח נפש תמימה ופדי הית כאחת. תמימות ופיקחות אלו, שבצורתן המוגמרה הן סותרות זו את זו — לנבי ההתפתחות האפית בצורתה השוטפת, הכלתי-מוגמרת הן מטייעות ומשלימות זו את זו. בדברים, מקרים, הדי פעות, מצבים, שהפיקת המוסר דש אותם בעקבות ארישותו השבעה, המנר מה, היודעת הכל, משהה בהם התמים את עיניו והם נעשים מקור להעפעת הושר, למלם ולנשאם מעל לשכיחות ולמציאות, לפתוח סגוריהם ולקלוט הדי מהותם. דווקא הפיקה, מטבעו הוא הוא שניתנה לו ההתענינות הסבילה, הילדותית, שמקרים חשובים ומראות מפתיעים בלבד עשויים להפעיל את כושר-הקשב שבו, ואילו התמים, כו אתה מוצא תמיד את ההתענינות הפעילה, שהיא סגולת החוקר, המנסה מאליו דבר אל כל הנמצא בחוג ראייתו וקשבו, ודברים מצויים, שכיחים, מתגלים לעיניו באורם הפנימי, המחולת, היסודי. יודיל בטלן מבראך ובנימין בטלן מבטלון, שניהם יוצאים למסעיהם לשם מטרה סמוימת ושניהם נמצאים מחזירים על הפתחים; זה משמשו נטע בעל-העגלה וזה משמשו סנדליל-אשה, זה וזה נקרו להם הרפתקאות ונתנסו במסוינות. אך למנדלי הפיקה, המשיביל לשעבר, בעל "תולדות הטבע", האבות והכנים", נקרה הבטלן הגדול, בעל המעור, מלה-אראות ומסרב קץ הנאולה — מטרה נעלה והיוקר קוממיות ושבי-רת הריבאון הבטלוני במעשים שאינם שכיחים. ואילו לעננוו התמים, ר' שמואל יוסף טשאטשקעס משיבוש שבנאליציה, נודמן הבטלן הקטן, שאינו יוצא למסעיו אלא אם כן אכפה עליו אשתו את לחצה ונזכר עליו הרב מאמא:

ענינה מתונה ומשפחתית-קבצנית.
 פרטית, שכוחה, משפחתית-קבצנית.
 אך האפיקה הגדולה יותר, המבחינה
 יותר, עלתה בחלקו של התמים יותר,
 של עננו.

ש. ש. ל. ש.

ה. ח. ט. י. ק.

לשיי עננו בן החמשים

**הקפיצה מקננת, הקפיצה נוספת
 בין איני בוקית, בין בוקבי מפתור.
 הקפיצה לבוקית, הקפיצה מובעת
 בקפחות של קנני, בקפחות שחור.**

**הקמחה תוקמת, הקמחה מוקעת
 עד ספון תחב, באשנב קנור.
 רק מסתתרת ארני היהוד שומעת,
 רק במקור שקבים תא שים אקור.**

**שם נעב תמיד אחר עם גוף של בהט
 סם, אסף עשן, לומש עני זכותית.
 שם מיט תמיד אחר אל תוך הפהט
 פהמים שחורים בקרועת קרניט.**

**תקדמה בוססת, תקדמה בולקת
 בוקבים נארץ, אגיה וגם.
 תקדמה הזאת רק היא אנה שוקעת,
 לקאר קנה רק הוא אינו נרדם.**

מות, שכזותה לא יפסק עונדהחיים
 שבו.

ד.
 אותי הכות הוואג לקיומו של ה"אני"
 הפרטי מכין לו גם את הנושר החברתי.
 טיפוסיו של עננו יצירים חברתיים הם.
 אין הם מתבודדים, הרתם ברוב עם,
 בציבור, במנין, במזמן, ולא בבדידות.
 המספר אינו מניחם להתבודדותם, אינו
 נתון להם להטט בנפשם המבודדת.
 בכריותם אחרים הם, נטולי כוח, חסרי
 זמה, כאותי חמדת ב"נבעת החול",
 שהטוב והנאה פורשים ממנו בעודם
 בכפו, מרין החיים ב"אני" הפרטי מוסר
 ותולך בהתחברו לציבור, לחברה. ואף
 כי מידת התרבות באדם, יורדת בהמון,
 שהמאסטריה שבו מניחה את מידת
 הביקורת שבפטר, מותר עננו עליה
 ועל טובה שבה, כי שקול בעיניו קורטוב
 אחר של חיים מוגברים, שהשמחה
 במעונם, כנגד ים של תרבות, שהמספר
 מפגישי את טיפוסיו ומתחרם, מצמצם
 למנינים, מזמנם לכפיפה אותם, מווג
 ויוגים, עושה תיקון לעולם. והטיפוסים
 הללן מתחרים בנפל, מצטרפים בדון
 רב, חברתיים הם. וכל כך למה? משום
 שטיפוסיו של עננו אנשי מוסר הם
 ברובם, רוצים לקמור ולדעת, תאבי העו
 תלמות באורח חיים, מבקשים את
 האור בנפש וולעם ורחוקים מזהרה של
 בקשת מסוריות לעצמם. וכי למה, בדרך
 בלל, קשה לו לאדם ערבתו היתירה
 של חברו? מפני שקרבת האחר מביאה
 לידי ביקורת ה"אני", והביקורת המו
 צאת את ה"אני" חסר, שוללת את עונג
 החיים. לא כן באנשי מוסר מסוגם של
 חסידים, המבקשים ברבם, ואפילו במסר
 רבי רבם, את ה"אני" האידיאלי, המוג
 תי, שיהא מושך מאוויהם. הללו עוברת
 בהם אהבת עצמם לאהבת אחרים, האה
 בה הנרקיסמית נעשית כושה ליבדיר
 נוית לולת, אותה זיקה המצויה בין
 חסידים לחסידיו רבם, שהמקורבים
 שבהם רבם, נושא הליבירו, לא ענאה
 יעוררן אל משוכה אליהם, כאל אנשים
 שנאלע עליהם משתו מונו האישיות
 האהובה עליהם. והי גם המשיכה של
 הפריים יהודים אל העיר, אף כי כל פני
 שה עם עירבני עשויה לעורר את ביקורת
 ה"אני" שלהם ולהעמידו כחסר במעלות

של יהדות וידיעת תהורה.
 דוגמה של ביקורת ה"אני" המתער
 רדת עם פגישה באחר, אנו מוצאים בר'
 ישראל שלמה הפרנס שבספור, הכנסת
 כלה". ר' ישראל שלמה עשיר הוא והגיע
 לשררה. ור' אבילי, בו עירו, אף הוא
 עשיר וברוך מן השררה. לכאורה הכל
 טוב ונאה. אין שררה בעיר אלא אחת
 ועשירים שנים בה. ר' אבילי מותר על
 השררה מרצונו ור' ישראל נהנה ממנה.
 לא כן הדבר בספור של עננו. "הית
 בשם ר' ישראל שלמה מן השררה בזמן
 שיש אדם בידח מן השררה?" — אילו
 רצה גם ר' אבילי בשררה ומתנצה לשמה
 עם ר' ישראל שלמה ונהחל מפלה, היתה
 השררה גורמת לישראל שלמה עונג רב,
 עשירו, כשר' אבילי אינו רוצה בה, הרי
 מוצא לו ישראל שלמה "אני" אחר,
 שאישיותו מכפסת לעצמה עונג וכבוד
 של שררה, כי סגולותיה שקולות כנגד
 השררה. ואותו ה"אני" מעורר בו את
 הביקורת ויוצק מיפה מרה לתוך בוס
 חיו. ור' ישראל שלמה רודה את ר'
 אבילי באף ובחיסמה, יורד לחיו, שובר
 עליו את פיני חולירע לשטנו ולהבשילו,
 מטיל עליו מסים כבדים, וכשר' אבילי
 מצוית ומותר, אינו אלא מגדיל כעמו
 של ישראל שלמה ומנרה את יצרי ההתי
 עללות שבו. ר' ישראל שלמה הוא אחר
 הטיפוסים המעטים ביצירת עננו,
 שיהם לולת הוא הרפני. כנגדו אנו
 מוצאים עשירים גדולים עצמים צומות
 רצופים באין אורחים על שולחנם; עניים
 מדורים המצפים לחברה לתלע עמם את
 פתוחהארמה האחרון; נענועים גדולים
 לולת, לחברה, לציבור, נטיה לחיבוקי
 רעים ומושב חברים והצטרפות אנשי
 שלום, אהבה, אחוה וריעות, להיות וינו
 של אחר מתמשך על האחר, מידה טובה
 של אחר משיעה על חברו, לאור באור
 הצוותא ולהסב בכפיפת שבחאיתים.

ומורה את ויהי עשה דורו בבת-מדר
 שות, בחכרה ובסול. ואף הוידוי, זה
 שהאנושות חייבת לשפח אותו כמוסר
 מרפא מפחלות שמקורן בהכרת-החטא,
 והנצרות שמרה עליו כעל רשות היחי
 והסוד, אף הוא נאמר מפני יהודים
 בצוותא, ובסול, ובנוסח סטריאומפי,
 ואדם מישאל מתוודה על חטאים שלא
 חטא, כי חייב הוא לומר את הוידוי
 החברתי, הכללי, ומה שלא חטא הוא
 חטא חברו. מכאן התגברות הטייה
 להראות ולהתראות בחכרה: ההידחקות
 אל עמוד-התפילה כש"י, אל הכמה
 לאדם נאום, אל הענוות, אל התפע
 לות המפלגתית, לשם סיפוק במות הרבה
 לכל השואף לגלות עצמו ולהראות עצמו
 בחכרה. ובאין פתח להתגלות בדרך
 היגלה, יש וההתגלות באה בדרך של
 כפייה בדרך של תחליף. כך אנו מוצאים
 בסיפורי של עננו, "יתום ואלמנה".
 היתום הסטן, שקול ומרים לו ושרוי הוא
 בבית כלא לכוש ובלא נעלים, משיע
 בראשונה את קולו לא בביתו. בבדידותו,
 אלא בבוא האביב, כשהוצא לספסל
 שלפני ביתו. אך משמע לראשונה
 תפילת החון ולהסת משררו בבית-
 הכנסת, לא יצא עוד מנוחה לנפשו
 מפני דכאונה ודכרוכה, עד שנתפנה לו
 העמוד, לאחר צאת הקהל מבית הכנסת
 ולאחר יבובי הנרות. אז הוא משתפך
 ברניים בבית ה', ובאין שימעים לו
 בקהל החיים, מתאספים בבית-הכנסת בל
 מתי העיירה הירועים לו לנער, מאלה
 שמתו בשנים האחרונות, זה הקהל הנפ
 לא המכחיש בתכריכו, שאף הוא חכב
 רה, כיחוד לרמינס המגורה של ילדו
 ישראל בעירות הסטנות.

התלמדות חברתית שיש בה מן
 האפסט ושהיא עוברת בדרך הכפיה
 להמון מתוך התדבקות הרגש, מתאר
 עננו כמשעה "לסונקה". במשך זמן
 קצר אוסף האפסט אל תחת דגלי המונים
 מכל שכבות-עם, מכל המינים ומכל הני
 לים, והכל קוראים "לסונקה"! וזהו
 מדרגה ראשונה של הרגשת-ההמון רבת
 הנגאה, והיא עוד קשורה בויהה, כי
 הבעת המלה "לסונקה" יש בה מהזכרת
 אישיותו של ה"גביר", בעלה-הביובת,
 שהיוו בלי החתולה "לסונקה" אינם
 חיים, והיא מעוררת את הרגשת הויהה
 לגביר עצמו. אך כיון שהקולות "לסונ
 קה" מההרונכטים, שוב אינה נשמעת אלא
 הרבתה הראשונה של המלה: — — —!
 המצטרפים החדשים להמון זה שוב אינם
 קוראים אלא — — —! והמון הקורא — — —
 — — — אין שוב הויהה אל אישיות
 מאחרתה אלא קול הכפיה של ההמון,
 מתוך התדבקות הרגש של התמצאות
 בהמון, שהוא מפלאמקומה של האנר
 שות, זו האבטוריטה הגדולה ביותר בעיר
 למ, מקור כל האיפורים וכל הסינים-
 מבחיים. טוב להיות חלק מאותה אל-
 טוריה, שבידה לא כלבד לאסור אלא
 גם לחתיר, לא כלבד לעשות סינים אלא
 גם לפרצם... זה כוחו של המון המתנווד
 בהחכות העיירה וצוות בכל התאזרות
 גרונה — — —! וכה היה עננו
 למשוררם של כוחות השולטים בחברת
 האדם, למן ה"חברה" המאורגנת של
 המון, וה"מנין" ועד לפסיכוו ההמור
 ני שרק הספונטאניות מלכדתו בכוח
 האפסט רבה-הנגאה, שסוד פעילותו
 בבית-מדרע של הנפש.

כמשורר האהבה והייהמין הרי
 עננו יהודי מסדרגתם של קרמונים,
 שקידשו את האהבה, ויכחה והעדינו
 את הייהמין. כראשונה נתקדשתי חי
 המין בישראל מצד ההלכה, מפרשה
 עליהם את שמלת הסהרה. והתיר הסכלה
 היא שהעדינה את האהבה, היא שמצאה
 את ההכעה לאותה הערנה. שבחורת
 הפסיכואנליזה ציינה בשם מוכלמיתיה.
 ההערנה באה סכות הרחקת המאויים

